

van de Harychster dyk viel ons oog eerst op enkele Icarusblauwtjes, maar toen we verder speurden vonden we in een strook van enkele tientallen meters maar liefst zeven Bruine Blauwtjes (*Aricia agestis*). (foto zie pag. 22) Deze vindplaats van het Bruine blauwtje was bij onze vlinderwerkgroep niet bekend. Een bijzondere waarneming met het oog op de nieuwe dagvlinderatlas van Friesland. Naast De Verborgten Hoek bevindt zich nog een stukje van het Harichsterbos. Hierdoor liepen we terug naar de auto's. Onderweg zagen we twee Atalanta's en de nachtvlinders Klaverblaadje (*Macaria notata*), nogmaals een Lieveling (*Timandra comae*) en enkele rupsen van de Kleine Voorjaarsuil (*Orthosia cruda*). Al met al een zeer geslaagde middagexcursie!

Voor de avondexcursie gingen we naar de Bremer Wildernis, een oud (productie)bos van Staatsbosbeheer. Hier zijn Andy, Adriaan, Thomass en ondergetekende dit jaar bezig met het inventariseren van nachtvlinders. We dachten dat deze excursie een flinke boost zou kunnen geven aan het aantal soorten dat we tot dan toe gevangen hadden. Helaas viel dit een beetje tegen omdat de omstandigheden minder gunstig waren; een heldere avond met een snel dalende temperatuur tot maar 8 °C. We stonden met zeven lakens verspreid over een klein deel van het bos. Er kwamen maar weinig soorten op elk laken. Maar toen Andy later thuis alle waarnemingen verwerkt had, viel het resultaat toch niet tegen: 68 soorten macro's en 23 soorten micro's. De spekkoper van die avond was Reinder die een heel bijzondere vangst deed met de loofboomdwergspanner (*Eupithecia exiguata*) (foto zie pag. 23) Een zeldzame soort die verspreid over het land af en toe wordt waargenomen en die op de Rode Lijst staat als ernstig bedreigd.

Verslag excursie Bakkeveen 6 juli 2019

Gerrit Tuinstra

Het was slecht weer, in de ochtend van de 6^e juli! En het zou niet de eerste keer zijn dat een excursie afgeblazen zou worden. Maar omdat gaandeweg de ochtend de voorspellingen voor de middag wat beter werden, besloten we de excursie toch door te laten gaan. Het zou ook niet de eerste keer zijn dat een afgeblazen excursie (achteraf) toch wel plaats had kunnen vinden, omdat de voorspellingen toch niet geheel uitkwamen.....

Tijdens de rit van Drachten naar Bakkeveen vielen er nog stevige buien en zelfs op de parkeerplaats aan de Nije Drintse Wei, waar we om 14.00 uur hadden afgesproken om te starten met de excursie, regende het nog. Maar vanaf dat moment werd het gelukkig toch droog en gingen we met een groep van een man of 15 het veld in. We vertrokken in de richting van de Bakkeveensterduinen en It Mandefjild. Een gebied met bos en heide, dat in eigendom en beheer is bij Staatsbosbeheer en It Fryske Gea. Vlakbij de parkeerplaats stonden langs een bospad diverse pollen knopig helmkruid, waarop we zochten naar de rupsen van de helmkruidvlinder (*Cucullia scrophulariae*). Helaas vonden we ze niet.

Op de heide aangekomen bleek de vegetatie al enigszins opgedroogd te zijn, hoewel het zonnetje nog achter de wolken bleef. Op de heide vonden we diverse exemplaren van het heideblauwtje (*Plebejus argus*), de kleine, maar prachtige heidepistoolmot (*Aristotelia ericinella*) en een exemplaar van de bruine metaalvlinder (*Rhagades pruni*). Het exemplaar bleef mooi zitten in de heide en daarvan werd gebruik gemaakt door de diverse aanwezige fotografen. Op de langs de heide groeiende opslag van lariks werden de kokertjes van de larikskokermot (*Coleophora laricella*) gevonden en op een eikenstam de zakjes van de gewone zakdrager (*Psyche casta*) en de sigaarzakdrager (*Taleporia tubulosa*). Daarnaast vonden we diverse andere soorten micro- en macronachtvlinders. Van de kleine nachtpauwoog (*Saturnia pavonia*) werden twee rupsen gevonden op struikheide. Na de wandeling een tijdje hervat te hebben werden opnieuw diverse soorten gezien, waaronder de geblokte stipspanner (*Idaea emarginata*), de bosspanner (*Scopula immutata*) en de altijd fraaie lieveling (*Timandra comae*). Op een plek met blauwe bosbes werd gezocht naar vlinders die van deze plant afhankelijk zijn, maar geen daarvan werd gevonden. Wel werden hier de mijnen van zilverbandbeukenmineermot (*Stigmella hemargyrella*) gevonden in de bladeren van een beuk. Er zijn *Stigmella*-soorten die op beuk aangetroffen kunnen worden. In de meeste gevallen is determinatie niet lastig, omdat de gangmijn van de zilverbandbeukenmineermot aan de rand van het blad begint en in de richting van de hoofdnerf loopt. Bij de andere soort, zigzagbeukenmineermot (*S. tityrella*), is dit juist andersom!

De wandeling werd voortgezet in noordelijke richting, langs een groeiplaats van gaspeldoorn, in de richting van een ven dat aan de noordkant van het heideterrein ligt. Rond dit ven is in het verleden de zonnedauwvedermot (*Buckleria paludum*) gevonden. **(foto zie pag. 23)**

Dit prachtige, maar erg kleine vedermotje, is in Nederland niet algemeen en komt voor op plekken waar de voedselplant zonnedauw groeit. Een bijzondere voedselplant voor zo'n fragiel vliedertje! De spanwijdte van dit lichtbruine vliedertje bedraagt slechts circa 12 millimeter, en daarmee valt het niet mee om 'm te zien te krijgen. Bij het ven aangekomen werden al snel vele planten zonnedauw gevonden, maar vooralsnog werd de vlinder niet gevonden. Mogelijk had dit te maken met de redelijke wind, want even later werden op een beschutte plek – op enige afstand van de zonnedauwplanten – toch een aantal exemplaren waargenomen. Poserend op een stengel van pijpestrootje werden ook hier de fotografen weer op hun wenken bediend en werden er vele fraaie

Foto: Gerard Bergsma

niet gevonden. Mogelijk had dit te maken met de redelijke wind, want even later werden op een beschutte plek – op enige afstand van de zonnedauwplanten – toch een aantal exemplaren waargenomen. Poserend op een stengel van pijpestrootje werden ook hier de fotografen weer op hun wenken bediend en werden er vele fraaie

foto's gemaakt van het vedermotje. Uiteindelijk werden op deze plek en even verderop in totaal 14 exemplaren geteld van deze fraaie soort!

Andere soorten die gevonden werden waren bijvoorbeeld de fraaie granietbladroller (*Phiaris schulziana*), de fijngestreepte haakbladroller (*Ancylys apicella*) en de geisha (*Olethreutes arcella*). Ook hier vlogen weer diverse heideblauwtjes en opvallend veel oranje zanddoogjes (*Pyronia tithonus*). Een fraai spannertje dat hier nog gevonden werd is de geelpurperen spanner (*Idaea muricata*).

Vanwege het inmiddels gevorderde tijdstip werd de wandeling naar de parkeerplaats ingezet en omdat het al wat later op de middag was, werden er eigenlijk geen nieuwe soorten meer waargenomen. Totdat we bijna bij de auto terug waren. Op het eerder genoemde bospad bleken nog veel meer pollen knopig helmkruid te staan, waarop toch de prachtige (in dit geval vrijwel volgroeide) rupsen van de helmkruidvlinder werden gevonden, in totaal circa 10 exemplaren.

Al met al en ondanks de matige weersomstandigheden hadden we toch een prima middag-excursie met in totaal exact 40 soorten, waaronder een aantal interessante!

Een aantal mensen vertrok na de middagexcursie huiswaarts en een klein groepje bleef achter, om een hapje te eten in Bakkeveen. Na de maaltijd werd het westelijke deel van het gebied bezocht, het gebied met daarin de grote zandverstuiving, direct ten oosten van Bakkeveen. Op een plek met een redelijke hoeveelheid wilde kamperfoelie, groeiend over de heidestruiken, werd een rups van de glasvleugelpijlstaart (*Hemaris fuciformis*) gevonden. Eigenlijk kan hier beter gesproken worden van 'rupsje', met een afmeting van nog geen centimeter. Juist dergelijke groeiplaatsen van wilde kamperfoelie, dus groeiend op de heide, zijn geliefd bij deze pijlstaart. De rupsen kunnen vrij gemakkelijk gevonden worden, nadat in eerste instantie de door de rupsen veroorzaakte vraatbeelden gevonden zijn. Dit zijn kleine ronde gaatjes, aan weerszijden van de hoofdnerf van het kamperfoelieblad. De rupsen zitten meestal aan de onderzijde van het blad.

Na deze korte 'avondexcursie' maakten we ons op voor de 'nachtexcursie'. Na een kop koffie gedronken te hebben zochten we een plek in het gebied rond de zandverstuiving, waar we de lichtopstelling konden plaatsen. Er waren vier locaties waar laken en lamp geplaatst werden. Andy plaatste zijn opstelling bovenaan de zandverstuiving, langs een bosrand. Siep en Jannie stonden verderop, langs een bosrand en een heideveldje. Op een andere plek, op de hoge zijde van de zandverstuiving, stond Anneke's opstelling, die later door Anneke en Reinie bemand werd. Ondergetekende stond weer even verderop, aan de andere zijde van een stukje bos, grenzend aan een heideveld. Een beetje een spelbreker was de wind, vandaar ook dat de gekozen plekken wat in de luwte van het bos lagen. Een andere spelbreker was de temperatuur. Het werd al snel vrij helder en de temperatuur zakte. Mede hierdoor bleven de aantallen vlinders over het algemeen vrij klein, op de verschillende lakens.

Kort nadat de lampen ontstoken werden, kwam ook Herre een kijkje nemen. Het was voor het eerst dat Herre mee was op een nachtexcursie en hij had de hoop een aantal pijlstaarten te zien te krijgen. Zijn bezoek werd beloond. Al snel verschenen de eerste

pijlstaarten, groot avondrood (*Deilephila elpenor*) en dennenpijlstaart (*Sphinx pinastri*). Wat later op de avond verscheen ook nog een aantal exemplaren van de ligusterpijlstaart (*Sphinx ligustri*). In totaal werden circa 30 pijlstaarten gezien. Het was onrustig in het gebied. Een grote groep jeugd/jongeren hield zich bezig met een spel, in het pikkedonker, gepaard gaand met een hoop lawaai! Een aantal van hen was overigens zeer geïnteresseerd in onze bezigheden en men verbaasde zich over de ‘motten’ en natuurlijk vooral de grote pijlstaarten.

Veel geruislozer kwamen wat later op de avond ook Natalia en Reinder nog even kijken naar wat voor vlinders er op onze lakens zaten. Zij zagen onder andere een exemplaar van de in Friesland vrij zeldzame witlijntandvlinder (*Drymonia querna*), op het laken van Andy! Hij had blijkbaar een goede plek, want er verscheen ook een exemplaar van de grauwe borstel (*Dicallomera fascelina*) op zijn laken, alsook een exemplaar van – het niet zeldzame maar wel zeer fraaie – naaldkunstwerkje (*Bisigna procerella*).

Een andere bijzonderheid, althans, op het laken (!) van Anneke, was een eikenpage (*Favonia quercus*). Een enkele keer gebeurt dit tijdens het nachtvlinderen: een dagvlinder die op de lamp afkomt. Het is de vraag of dergelijke exemplaren spontaan actief waren op dat moment of dat ze opgejaagd zijn uit de vegetatie of iets dergelijks. Maar apart is het wel, om opeens een dagvlinder op het laken te zien zitten.

Voor de rest werden er geen echte bijzonderheden gezien. Toch was ook deze nachtexcursie weer geslaagd, met in totaal circa 125 verschillende soorten!

Verslag excursie Rottige Meenthe zaterdag 20 juli 2019 Gerard Bergsma

In de ochtenduren van deze dag trekt er een regenfront over het land, maar vanaf 13.30 lijkt het in het noorden op te klaren en kan het enkele uren droog zijn. Daarom besluiten we (ten langen leste) in ieder geval de middagexcursie door te laten gaan. Om 14.00 uur verzamelen zich 16 deelnemers op de parkeerplaats bij de werkschuur van Staatsbosbeheer aan de zuidkant van de Pieter Stuyvesantweg aan de N351 (route Wolvega naar Kuinre). Boswachter Emiel Beijck geeft ons voorafgaande aan de wandeling de nodige informatie over dit prachtige natuurgebied. Het is bewolkt weer, maar wanneer we een

Foto: Judith Bouma

half uur over een langgerekt pad het moerasgebied in zijn gelopen, verschijnen er

Panteruiltje (*Acontia trabealis*)
Foto: S.Sinnema (zie pag. 25)

Glanzende marmereuil (*Pseudeustrotia candidula*) Foto: S.Sinnema (zie pag. 25)

hierboven:
links: Windepijlstaart
(*Agrius convolvuli*) (zie pag. 25)
midden: Walstropijlstaart
(*Hyles gallii*) (zie pag. 25)
rechts: rups Koninginnenpage
(zie pag. 1)
Foto's: S.Sinnema

Links:
zonnedauwvedermot
(*Buckleria paludum*)
Foto: G.Bergsma
(zie pag. 10)